

Geloof of wetenschap?

Dit kabinet heeft verbetering van marktwerking tot een van de speerpunten van beleid gemaakt. De lof van meer concurrentie en betere marktwerking wordt hoog gezongen, met als refrein liberalisering, privatisering, flexibilisering en dynamisering. Deze verschuiving van macro-economisch beleid naar een meer micro-economische aanpak is toe te juichen, al is het alleen maar omdat economen micro-economische problemen beter begrijpen, en het over de aanpak daarvan minder vaak oneens zijn. Echter, op het marktplein voor de Nederlandse kerk beginnen de eerste schismatici zich te roeren en zij schamen zich niet de zegeningen van het corporatisme te bejubelen. Ook verder van het centrum verwijderd, zoals bij voorbeeld in de vaderlandse haven, bevinden zich nog invloedrijke pre-economen die openlijk ondernemers en bestuurders adviseren kartelafspraken te maken. Het leidt geen twijfel dat de critici, indien zij er in slagen zich te verenigen, een serieuze bedreiging voor de orthodoxen in de kerk kunnen vormen. Hoe kunnen deze zich verdedigen? Zijn de enige redmiddelen het roepen van leuzen als "meer markt impliceert meer welvaart" en het zwaaien met Adam Smith's bijbel, of kan men de economische wetenschap te hulp roepen?

Zeer zeker kan met de economische wetenschap niet bewezen worden dat meer markt ook meer welvaart brengt. Althans, een theoretisch bewijs is (vooral nog?) alleen mogelijk onder een hele reeks van aannames waaraan in de praktijk zeer zeker niet voldaan is. Empirisch onderzoek is ook meestal niet eenduidig: afhankelijk van de interpretatie worden positieve of negatieve effecten gevonden. Kortom, veel hulp zal de hogepriester in de kerk van de wetenschappers dan ook niet kunnen krijgen. Erger nog, het is hoogst waarschijnlijk dat de wetenschappers ammunitie voor de critici aandragen. Gegeven het feit dat positieve resultaten (dat wil zeggen generalisaties van de eerste welvaartstelling) moeilijk te verkrijgen zijn, en dan nog alleen in heel abstracte situaties, bestaat een groot gedeelte van het academisch economisch peil eruit (partiële) modellen te construeren waarin concurrentie niet optimaal werkt. Overigens wordt in deze modellen vaak ook niet aangegeven wat dan wel werkt ("This will be the topic of another paper...", dat nooit geschreven wordt) zodat dit geschut ook voor de critici niet al te krachtig is. Veel rook, maar weinig vuur. Echter door er handig gebruik van te maken zouden de critici de, grotendeels onwetende, toeschouwers weleens op hun hand kunnen krijgen.

Een voorbeeld van goed beleid op basis van slechte wetenschappelijke argumenten is het '1992 interne markt'-programma van de Europese Unie. Het belangrijkste kanaal waardoor betere marktwerking tot meer welvaart zou leiden wordt gezien in het elimineren van inefficiënties ('X-inefficiency') binnen bedrijven. Echter, X-inefficiëntie is niet met de

neoklassieke theorie te rijmen, winstmaximalisatie dwingt zelfs een monopolist om 'slack' te elimineren, zodat het argument niet met de 'mainstream'-benadering ondersteund kan worden. Nieuwere theorieën staan toe het argument op zijn juistheid te toetsen, maar het is relatief eenvoudig een 'redelijk' model te construeren waarin meer competitie juist tot een grotere inefficiëntie leidt.

Zo hoeft men ook niet lang in de literatuur te zoeken om voorbeelden te vinden van modellen waarmee 'aangetoond' wordt dat de mogelijkheid van flexibeler openingstijden voor winkels tot een lagere welvaart leidt. In de modellen die ik gezien heb is er echter meestal wel een aanname die empirisch niet relevant lijkt (zijn de marginale loonkosten hoger voor kleine winkels?) en empirisch onderzoek op dit gebied lijkt wel eenduidig te zijn, althans voor wat de totale welvaart betreft. Anders lijkt het gesteld met de taximarkt, een van de andere markten waarvoor liberalisering serieus onderzocht wordt. De paradox is dat empirisch onderzoek, op basis van data van de VS en Zweden, heeft laten zien dat de prijzen van taxiriten na liberalisering hoger zijn dan ervoor. Op het eerste gezicht lijkt dit resultaat de critici in de kaart te spelen. Echter, bij gedetailleerde beschouwing blijkt dat ook de kwaliteit van het produkt omhoog gaat (in Zweden daalde de wachttijd) en dat, per saldo, de welvaart na liberalisatie hoger is: consumenten zijn beter af met de hogere kwaliteit tegen hogere prijzen.

Het ligt voor de hand dat de critici in de toekomst hun pijlen vooral op dit kwaliteitsaspect zullen richten. Immers, daar is de verdediging van de orthodoxen en de onderbouwing van het beleid door de wetenschap, het zwakst. Ook in het recente verleden was het standaardargument van voormalige kartels, dat het kartel nodig was om de kwaliteit van hun produkt te garanderen. Natuurlijk kan ook dit laatste argument niet wetenschappelijk onderbouwd worden: het bewijs is niet te leveren. Omdat volgens de huidige wetgeving de bewijslast bij de karteldeelnemers ligt, zijn kartels de facto verboden.

Zodra wetgeving van kracht is, vormen juristen dus een effectieve verdedigingslinie voor de orthodoxen. Zolang dat niet het geval is moeten de zwakkere economen het werk opknappen en het is te hopen dat ze een voldoende aantal zeloten zullen kunnen recrutereren. De strijd is nog niet gestreden. Om het moraal van de troepen hoog te houden verdient het aanbeveling Adam Smith's bijbel, bij voorkeur in de moderne vertaling uit Chicago, grondig te bestuderen.

E.E.C. van Damme